

УДК 343.35(477)

О.О. ОНИЩУК, канд. юрид. наук, доц.,
Херсонський юридичний інститут Харківського
національного університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНИЙ МЕТОД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Ключові слова: метод, корупція, запобігання,
протидія, суб'єкт відповідальності за корупційні
правопорушення

Проблема запобігання та протидії корупції є досить гострою. За даними впливових міжнародних організацій Україна зайняла 146-те місце за рівнем корумпованості [1]. Однією з причин такого стану є недостатня розробленість загальної і спеціальної методології запобігання та протидії корупції. Основоположне місце у цій системі займає загальний адміністративно-правовий метод правового регулювання суспільних відносин у сфері протидії корупції.

Проблеми методології протидії корупції висвітлювали вітчизняні вчені М.Ю. Бездольний, І.А. Дьомін, М.В. Буроменський, А.В. Гайдук, М.В. Грищенко, Д.Г. Заброда, М.І. Мельник, Ю.П. Мірошник, С.В. Невмержицький, О.В. Сердюк, О.В. Терещук, В.В. Фесенко, Ф.П. Шульженко та ін. Проте безпосередньо предметом їх праць зазначена проблематика не була, свої зусилля вони зосереджували на більш загальних чи спеціальних проблемах.

Тому мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу теорії адміністративного права та антикорупційного законодавства сформулювати зміст основного методу адміністративного права у зазначеній сфері. Наукова новизна полягає в подальшому розвитку адміністративно-правовий метода правового регулювання суспільних відносин у сфері протидії корупції (боротьби із корупцією), зміст якого полягає в тому, що спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії ко-

рупції наділений владною компетенцією, а суб'єкт відповідальності за корупційні діяння зобов'язаний виконувати його законні вимоги.

У загальній теорії права під методом правового регулювання розуміють сукупність прийомів і засобів правового впливу на суспільні відносини (відповідає на запитання - як?). Він несе основне навантаження в динаміці, «роботи» права, показує, як регулюються суспільні відносини, якими прийомами та способами [2, с.241].

Первинними (загальними) є два методи правового регулювання: по-перше, імперативний (централізований, наказовий), побудований на засадах типу влади підпорядкування, на відносинах субординації суб'єктів та об'єктів. При його здійсненні широко застосовуються засоби: заборон, зобов'язання, примусу та юридичної відповідальності; по-друге, диспозитивний (децентралізований, автономний), який ґрунтується на юридичній рівності суб'єктів правовідносин вільності їх волевиявлення при здійсненні юридичних дій. Він припускає надання учаснику правових відносин суб'єктивних прав – уповноваження чи дозволу.

Найбільш рельєфно первинні методи знайшли своє вираження саме в адміністративному праві – імперативний та цивільному – диспозитивний. Внаслідок цієї обставини зазначені галузі набули значення провідних або профілюючих з юридичного погляду, а за основними методами закріпились назви: адміністративно-правовий метод регулювання суспільних відносин і цивільно-правовий [3, с.36].

Таким чином, провідним методом адміністративного права, зокрема, щодо протидії корупції є адміністративно-правовий метод.

Адміністративно-правовий метод – це сукупність прийомів, засобів, впливу публічної адміністрації на об'єкти управління, щодо забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини,

за допомогою яких встановлюється юридично владне та юридичне підвладне становище сторін у правовідносинах.

Відносини, які виникають під впливом адміністративно-правового методу регулювання, характеризуються нерівністю сторін і мають назву «відносин влади і підпорядкування».

В юридичному аспекті зміст «влада-підпорядкування» означає, що: по-перше, суб'єкт публічної адміністрації на основі наділеної державою компетенції встановлює обов'язкові для виконання об'єктами публічного управління вимоги; по-друге, об'єкт публічного управління зобов'язаний виконувати законні вимоги суб'єкта публічної адміністрації; по-третє, зазначені відносини не вимагають і не виключають організаційної підпорядкованості, однак рішення суб'єкта є, у будь-якому передбаченому законом випадку, обов'язковим для виконання об'єктом.

Прикладом таких правовідносин є вимога спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції (боротьби з корупцією) до суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення (об'єкта публічного управління) припинити дії, які у відповідності до законодавства України визнаються корупційними.

Щодо обмежень, спрямованих на запобігання та протидію корупції, то особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняних до них осіб (члени виборчих комісій, аудитори, нотаріуси та ін.), особам, які обіймають посади з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків та фізичним особам-підприємцям, забороняється: 1) використовувати своє службове становище з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки такої вигоди для себе чи інших осіб; 2) займатись іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю; входити до складу органу управління чи наглядової ради

підприємства або організації, що має на меті отримання прибутку; 3) відмовляти фізичним і юридичним особам в інформації, надання якої передбачено законом. До осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб встановлюються обмеження: щодо одержання подарунків; вони не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні, у зв'язку з виконанням повноважень, близьких осіб. Більш того, зазначені обмеження зберігаються протягом двох років після втрати зазначеними особами публічно-владного статусу [4, 5].

Крім того, у випадку прямо передбачених Законами України, суб'єкт відповідальності за корупційні правопорушення має стерпіти засоби адміністративного чи іншого державного примусу, що будуть застосовуватись. Зазначений об'єкт публічного управління зобов'язаний підкоритися вимозі публічної адміністрації, так як останній через Закони України наділений державою владною компетенцією боротися (протидіяти) корупційним діям, а у випадку невідомості методів переконання застосовувати засоби адміністративного примусу та адміністративної відповідальності.

Відповідно до Розділу II Закону України від 11.06.2009 р. № 1506-VI, до заходів адміністративного примусу, зокрема, віднесено: чисельні обмеження суб'єктам відповідальності за корупційні правопорушення; спеціальна перевірка щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування [4].

Тим самим, у вузькому розумінні, юридична рівність відносин при застосуванні адміністративно-правового методу регулювання відсутня. Але це не означає, що порушується загально-правовий принцип рівності, відображений в ст.21 Конституції України: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах» [5]. У момент протиправної поведінки,

коли особа порушує законодавство про боротьбу (протидію) корупції, вона через закон делегує публічній адміністрації право застосувати щодо неї владу [6]. Але після виконання вимог публічної адміністрації фізичні чи юридичні особи мають право оспорити законність будь-яких дій чи (бездіяльності) суб'єктів публічної адміністрації, у декількох інстанціях: вищестоящого керівництва суб'єкта публічної адміністрації, прокуратури, адміністративному суді, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейському суді з прав людини. Крім того, особа, яка вважає, що її права порушені, може звернутись за правовою допомогою до чисельних правозахисних громадських організацій та висвітлити питання порушення її прав у засобах масової інформації та ін. Тим самим, у широкому розумінні при застосуванні адміністративно-правового методу регулювання, рівність прав суб'єктів і об'єктів публічного управління у сфері протидії корупції (боротьби із корупцією) не порушується.

Таким чином, адміністративно-правовому методу правового регулювання у сфері протидії корупції (боротьби із корупцією) притаманні наступні риси:

- по-перше, адміністративно-правове регулювання передбачає односторонність владного виявлення спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції щодо суб'єкта відповідальності за корупційні діяння;
- по-друге, провідними засоби його реалізації є заборони, зобов'язання, примус та юридична відповідальність;
- по-третє, між спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції та суб'єктом відповідальності за корупційні діяння відсутня організаційна підпорядкованість;
- по-четверте, в умовах правової демократичної держави авторитарний метод впливу суб'єктів публічного управління на об'єкти

урівноважується суворим дотриманням першими принципу законності та можливістю багатоступеневого оскарження дій суб'єктів публічної адміністрації.

Отже загальним методом адміністративного права у сфері протидії корупції (боротьби із корупцією) є адміністративно-правовий метод правового регулювання суспільних відносин, зміст якого полягає в тому, що спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції наділений владною компетенцією, а суб'єкт відповідальності за корупційні діяння зобов'язаний виконувати його законні вимоги. В умовах демократичної правової держави зазначений метод втратив авторитарні ознаки, так як урівноважується суворим дотриманням публічною адміністрацією принципу законності та можливістю об'єкта публічного управління оскаржити його діяння в декількох незалежних інстанціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию? / Владимир Сененов // Вечерний Харьков. – 22.12.2009. – № 143. – С. 4.
2. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скаун. – Х. : Консум, 2006. – 534 с.
3. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
4. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» : від 11.06.2009 р., № 1506-VI // Урядовий кур'єр. - 22.07.2009. – № 130.
5. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів норма-

тивно-правових актів» : від 9.12.2009 р., № 235. – С. 12.
1346 // Урядовий кур'єр. - 17.12.2009 р. – №

Онищук О. О. Загальний метод протидії корупції в Україні / О. О. Онищук // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 343–346 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10oookvu.pdf>

На основі аналізу теорії адміністративного права та антикорупційного законодавства розкрито основний метод адміністративного права у сфері протидії корупції (боротьби із корупцією), зміст якого полягає в тому, що спеціально уповноваженого суб'єкт у сфері протидії корупції наділений владною компетенцією, а суб'єкт відповідальності за корупційні діяння зобов'язаний виконувати його законні вимоги.

Онищук А.А. Общий метод противодействия коррупции в Украине

На основе анализа теории административного права и антикоррупционного законодательства раскрыто основной метод административного права в сфере противодействия коррупции (борьбы с коррупцией), смысл которой заключается в том, что специально уполномоченного субъект в сфере противодействия коррупции наделен властной компетенцией, а субъект ответственности за коррупционные деяния обязан выполнять его законные требования.

Onischuk A.A. The General Method of Combating Corruption in Ukraine

On the basis of the analysis of administrative law theory and anti-corruption legislation primary series of administrative law in combating corruption (against corruption), whose content is specifically authorized in the subject area of combating corruption is vested with authoritative competence and subject responsibility for corruption must fulfill its legal requirements.